

REDACTIA:
și
ADMINISTRAȚIA:
Batthyányi utca Nr. 2

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concure, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit Administrației tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI:
PENTRU
AUSTRO-UNGARIA:
Pe un an: 10 cor.
Pe 1/2 an: 5 cor.

PENTRU ROMÂNIA ȘI
STRĂINĂTATE:
Pe un an 14 franci.
Pe 1/2 an 7 franci.

Telefon pentru oraș și
comitat Nr. 266.

Cugetări.*)

Adina Gr. Olănescu, *Cugetări*, este un volum elegant, dovedind o gingășie de gust, — corăspunzătoare cuprinsului ales al volumului.

Volumul cu portretul și biografia autoarei de pie memorie, cuprinde cugetările unei femei, care, născută dintr'o familie de străveche nobilime română, s'a înălțat prin nobleța sufletului său la cele mai înalte și sublime idealuri, de iubire și credință, — isvorite dintr'o fire aleasă, și dintr'o înaltă cultură.

Din fiecare șir al „*Cugetări*” lor scapără atât energia cugetării cât și gingășia simțirii, într'o armonică însoțire, redându-ne tipul sufletesc întruparea fericirii ideale.

Cugetările minților alese fiind învățături pentru omenire, nu pregetăm de a recomanda cu toată căldura această prețioasă carte, care e, ca cuprins, depozitar unei neîntrecute noblețe și finețe sufletești și perle de aprecieri și învățături, — încât folosul ce va aduce tuturor celor ce sunt chemați a cultiva și a-și cultiva sufletul, întrece ori ce măsură de aprecierea modestă a cadrelor acestor șire.

Lăsăm să urmeze aci câteva escepte interesante:

»Ideile se dezvoaltă în creerul omului, dar rădăcinile lor sunt în inima lui. — Depărtează orice micime din sufletul tău și nu vei cunoaște amărăciunea: dacă cineva te-a mahnit, ridică-ți inima mai sus, până nu va mai putea nimeni s'o atingă. — Cel bun iartă, cel generos șterge păcatul, cel nesimțitor îl uită. — Decât să pleci firea copilului înaintea unei voințe despotice, mai bine lasă-l needucat și în voia naturei, care de multe-ori lămurește caracterele mai bine decât o poate face o autoritate tiranică. — Adevărul este sfânt; el poate fi spus oricui și oricând; se cade însă să fie grăit cu demnitate și bunătate, nu în mod trufaș și insullător. — Durerea este

sfântă și înaltă sufletul; jelirea este omenească și-l alină; desperarea este criminală și îl înjosește. — Nu poate omul să fugă de firea sa, însă poate să o stăpânească...»

Am putea să cităm, potențând înțelesul, pentru opera sufletului ideal, care a plăz-muit »*Cugetări*«-le, dar ne mărginim aci, cu speciala rugăciune de încheere, ce adresăm mamelor române, rugându-le să iee această carte, de mărgăritare sufletești și vor cunoaște pe D-zeu, vor înțelege viața și-și vor ști crește plăpânde odrasle în »duhul adevărului...«

Sever Secula.

Protocol

despre ședințele Sinodului eparhial din dieceza gr.-or. română a Aradului, ținute în sesiunea ordinară din anul 1908.

Ședința VII.

S'a ținut în 24 Aprilie (7 Mai) 1908 la oarele 4 după amezai.

Președinte: P. S. Sa Domnul Episcop diecezan Ioan I. Papp. Notar: Alexandru Muntean

Nr. 68. Se cetește protocolul ședinței a VI-a și:
se verifică.

Nr. 69. P. S. Sa Domnul Episcop diecezan răspunde la interpelările adresate cătră dânsul din partea deputaților sinodali Dr. George Popa și Sever Bocu. Răspunsul e următorul:

„Venerabile sinod eparhial!

Mai nainte de a răspunde în meritul interpelărilor, ce mi s'au adresat în ședința a doua dela 21 Aprilie (4 Mai) a. c., trebuie să fac următoarea declarație:

Ca președinte al Consistorului și al Venerabilului sinod primesc și mă țin obligat a lua răspunderea pentru toate acele concluze, decize, ori sentințe, cari se decid cu votul meu; iar pentru concluzele, decisele

*) Editura „Minervei”.

ori sentințele, în cari eu ca președinte, enunț rezultatul pertractărilor pe baza votului majorității membrilor din Consistor ori din Sinod, nu iau și nu pot lua alta răspundere decât, de-a stărui la executarea lor întocmai, în cadrul posibilității și a mijloacelor, de cari dispune organismul, în fruntea căruia stau.

Trecând la meritul interpelărilor, am onoare a da următoarele deslușiri :

1. În afacerea protopopului Măneguțiu.

Consistorul din Arad a fost delegat din partea Excelenței Sale Domnului Mitropolit al nostru, să aducă sentință, ca for de prima instanță.

Consistorul a satisfăcut autorizării primite și sentința adusă a trimis-o inculpatului, cu recipisă, ca astfel să aibă act despre factica inmanuare, și după aceea a așteptat termenul de remediu, prevăzut în regulament.

Inculpatul însă, în loc de apelată, a trimis la adresa Consistorului un pamflet, a cărui copie autentică atât dl interpelant, cât ori și care dintre domnii deputați o pot afla în rotulul actelor.

Consistorul de aici a trimis, apoi toate actele primite Consistorului arhidiecezan, împreună cu sentința subscrisă de președinte, notar și de toți asesorii, cari au luat parte la aducerea acelei sentințe.

Despre cele petrecute de atunci nu mai am nici o cunoștință; deci, până nu se va dovedi, că forul judecătoresc, adică : Consistorul a călcat faptice vre-o dispozițiune clară a regulamentului, așa cred, că și însuși presupunerea, că Consistorul ar fi purces nelegal învoalvă în sine criteriul desavuării Consistorului, și prin aceea, știrbirea autorității bisericeii, un lucru acesta, despre care trebuie să presupunem, că nu a fost și nu este scopul dlui interpelante.

2. În afacerea învățătorului Barzu.

Sentința meritorie în cauză s'a adus sub prezidiul meu și aceea poartă datul de 20 Ianuarie (2 Februarie) 1905 Nr. 7673 din 1904.

Dacă se va conzidera, că aceea sentință s'a expedat de aici la 29 Ianuarie (11 Februarie) 1905, este de înțeles, că la nouă zile după spedare, adică la 8/21 Februarie 1905, n'a putut fi decretată de ridicată la valoare; iar dacă totuși s'ar fi decretat, o atare decretare este numai greșala referentului, pentru care nici Consistorul, nici prezidiul nu poate și nu ia răspunderea.

La Mitropolie actele s'au înaintat în cale regulamentară, printrucă la 11/24 Februarie a intrat aici dela mai mulți credincioși un esibit, în care, pe de o parte, se declară, că nu-l primesc pe învățător; iar de alta parte cer, să li-se întimeze sentința, cum prescrie regulamentul.

În textul sentinței mitropolitane, ce poartă datul din 13 Noemvrie 1906 Nr. 481, nu se cuprinde nici o apostrofare, cum susține interpelantul, ci în actul prezidial al Înalt Prea Sfinției Sale Domnului Arhiepiscop și Mitropolit de dato 23 Noemvrie 1906, se atrage atențiunea Consistorului la observarea strictă a regulamentului.

În contra sentinței Consistorului mitropolitan învățătorul Iuliu Barzu a recurs la înaltul guvern, care sub 19 Iulie 1907, Nr. 65516/1907 l-a respins cu petitul, ca nebazat.

3. În cazul dela Lipova.

Afacerea este în curgere și se va termina în cel mai scurt timp posibil.

Normele, concluzele și regulamentele Măritului Congres le țin obligatoare, nu numai pentru mine, ci pentru toți fii bisericeii din Mitropolia noastră.

Esté adevărat, că între agendele de competență a Consistorului plenar aparține și denumirea de administrator protopopesc; dar adevărat e și aceea, că de după concluzul congresual Nr. 74/1897, proviziunea interimală o face Prezidiul, și în cazul dela Lipova, prezidiul a făcut proviziunea.

Că aceasta nu s'a adus la cunoștința plenului, se explică prin faptul, că protopopiatul nu este vacant, ci protopopul e suspins numai provizor.

Când protopopiatul va deveni vacant, dreptul de denumire a administratorului este rezervat Consistorului plenar, în cari sunt bărbați independenți, și din cler și din mireni, cărora li-a stat și le stă în voe să reclame drepturile Consistorului plenar și să ceară clarificarea situației.

4. În afacerea învățătorului Dimitrie Popovici din Cavin.

Nu am nici o cunoștință oficioasă, că organele politice ar fi scos din școală pe numitul învățător.

Afacerea lui disciplinară este în curgere și la 21 Aprilie (4 Mai) s'a recercat judecătoria regească din Radna, ca să asculte niște martori, cari nu s'au prezentat la ascultare înainte comisarului consistorial.

În ziua de ieri s'a prezentat la mine o deputație din Cavin, căreia i-am comunicat starea lucrului spunându-i, că Consistorul precum, în trecut, așa și acum va face tot posibilul în cadrul legii.

Rog Venerabilul Sinod, să binevoiască a lua toate acestea la cunoștință.

Deputatul Dr. George Popa declară, că răspunsul prezidiului dat la interpelarea sa în chestia Măneguț nu-l ia la cunoștință. Răspunsul în chestia învățătorului Iuliu Barzu, precum și răspunsul dat în afacerea instituirii administratorului ppsc în Lipova, îl ia la cunoștință.

Deputatul interpelante Sever Bocu declară, că răspunsul dat interpelării sale în afacerea învățătorului Dimitrie Popovici din Cavin, nu-l ia la cunoștință.

Punându-se Sinodului întrebarea pentru fiecare caz deosebit, sinodul toate răspunsurile date din partea prezidiului la interpelările de sub întrebare, le ia la cunoștință.

Nr. 70. P. S. Sa Domnul Episcop diecezan Ioan I. Papp prezintă sinodului următoarea lămurire în scris :

Venerabile Sinod!

Fără a face vre-un comentariu, îmi iau voie a atrage binevoitarea atențiune a Ven. Sinod asupra următoarei împrejurări :

1. De după Regulamentul sinodal pentru administrarea fondurilor diecezane, pentru trebunțile instrucțiunii și ale administrațiunii centrale, din fondul bisericesc clerical și din fondul

școlar și auctă se pot lua $\frac{3}{5}$ adică șasăzeci percente, iar $\frac{2}{5}$ adică 40% trebuie capitalizate an de an.

2. Prin concluzul Nr. 70/1907 s'a constatat, că nu numai celea 60%, ci întreg venitul anual al acestor fonduri este angajat și astfel fondurile nu numai nu pot crește, ci au început a scădea astfel, că :

3. Din socoțile anului 1907 este evident, că fondul bisericesc a scăzut în capital cu 12,411 cor.

4. Budgetul Consistorului din Arad pe 1908 se încheie cu un deficit de 11000 cor. adică unsprăzece mii cor. și peste aceasta s'a mai recunoscut necesitatea instituirii a câte unui referent ajutor la senatul de școale și la cel episcopesc dela Consistorul din Arad, acărur retribuțiune anuală se urcă la cel puțin 6000, adică șasă mii coroane.

5. În vara anului curent se vor îndeplini catedrele dela institutul pedagogic-teologic provăzute provizor, în conșcință și în ordinea legală trebuie să asigurăm cvincvenalele pentru toți aceia, cari vor deveni definitivati.

Aceste constatări rog Ven. Sinod să binevoiască a le lua la protocol.

Aceasta lămurire prezidială se transpune comisiunii episcopice spre conșiderare.

Nr. 71. Urmează la ordinea zilei continuarea referadei comisiunii bisericești prin raportorul Dr. Nestor Oprean asupra rugării mai multor credincioși din Lipova și la propunerea acestei comisiuni :

Rugarea mai multor credincioși din Lipova în afacerea protopopului Voicu Hamsea se transpune spre mai departe competentă afacere Consistorului din Arad.

Nr. 72. Urmează la ordinea zilei referada comisiunii petiționare prin raportorul Dr. Cornel Ardelean.

Rugarea comitetului parohial din Temeș-Hodoș, prin care cere ajutor pentru ridicarea unei sale de învățământ, precum și conșinunea de a colectă pe teritoriul diecezei spre acelaș scop :

În partea ei referitoare la ajutor se transpune Consistorului din Arad spre competentă afacere, iar partea referitoare la conșinunea de a colectă pe teritoriul eparhiei arădane, se încuviințează.

Nr. 73. Cererea comitetului parohial din Petigd pentru scopul de a mai adăuge o chilie la casa parohială :

Se respinge.

Nr. 74. Cererea preotului emerit George Lăpușan din Miersig pentru urcarea ajutorului său dela 600 la 800 cor.

Se respinge.

Nr. 75. Cererea comunei bisericești din Șuncuiuș pentru ajutor la zidirea bisericei :

Se avizează spre competentă rezolvare la Consistorul din Oradea-mare.

Nr. 76. Rugarea comitetului parohial din Șuncuiuș pentru conșinunea de a putea colectă în dieceză în scopul zidirii unei bisericei :

Se încuviințează pe teritoriul eparhiei

Nr. 77. Rugarea canceliștilor Consistoriali din Arad pentru urcarea remunerațiunei lor :
Se transpune pentru rezolvire la Consistorul din Arad.

Nr. 78. Rugarea comunei bisericești din M. Tileagd pentru conșinunea de a putea colectă în scopul renovării radicale a sfintei biserice de acolo :

Se încuviințează pe teritoriul eparhiei.

Nr. 79. Rugarea comunei bisericești din Păușa pentru conșinunea de a putea colectă în favorul bisericei :

Se încuviințează pe teritoriul eparhiei.

Nr. 80. Rugarea comitetului parohial din Iteu pentru conșinunea de a putea colectă în dieceză în favorul bisericei :

Se încuviințează pe teritoriul eparhiei.

Nr. 81. Rugarea comunei bisericești din Pocola pentru conșinunea de a colectă în favorul bisericei.

Se încuviințează pe teritoriul eparhiei.

Nr. 82. Rugarea comunei bisericești din Hidișelul-superior pentru conșinunea de a colectă în dieceză spre scopul zidirii unei bisericei :

Se încuviințează pe teritoriul eparhiei.

Nr. 83. Rugarea comunei bisericești din Rohani pentru conșinunea de a colectă în favorul bisericei :

Se încuviințează pe teritoriul eparhiei.

Nr. 84. Cererea comunei bisericești din Vălcani pentru ajutor în scopul reparării bisericei :

Se transpune Consistorului din Arad spre competentă afacere.

Nr. 85. La propunerea deputatului sinodal Paul Miulescu :

Comunei bisericești din Vălcani i-se dă conșinunea de a putea colectă pe teritoriul eparhiei Aradului, în scopul reparării sfintei biserice de acolo.

Nr. 86. Cererea catihetului Vasile Popovici din Oradea-mare pentru remunerațiune :

Se transpune comisiunii episcopice.

Nr. 87. Cererea comunei bisericești din Iancești pentru ajutor spre scopul zidirii unei biserice :

Se releagă spre competență rezolvare la Consistorul din Oradea-mare.

Nr. 88. Rugarea comunei bisericesti din Copăcel pentru concesiunea de a colecta în scopul zidirii unei biserici :

Se încuviințează pe teritoriul eparhiei.

Nr. 89. Rugarea parohiei din Tornia pentru concesiune de a colecta în scopul renovării bisericii de acolo :

Se încuviințează pe teritoriul eparhiei.

Nr. 90. Rugarea comunei bisericesti din Meziad, pentru descrierea sumei de 679 cor. 72 fil. contribuii diecezane :

Se releagă pentru competență rezolvare la Consistorul din Oradea-mare.

Nr. 91. Rugarea comunei bisericesti din Pocioveliste, pentru votarea unui ajutor spre scopul edificării școlii de acolo :

Se transpune spre competență afacere Consistorului din Oradea-mare.

Exhaustată fiind ordinea de zi, se anunță proxima sedință pe ziua următoare 25 Aprilie (8 Mai) 1908 la oarele 10 a. m., când va urma la ordinea de zi referada comisiunii organizatoare și apoi eventual rapoartele altor comisiuni.

Cu aceasta ședința se ridică la oarele 6 seara.

D. c. s.

Ioan I Papp,
Episcop-președinte.

Alexandru Muntean
notar.

Ședința VIII.

S'a ținut în 25 Aprilie (8 Mai) 1908 la oarele 10 înainte de amiază

Președinte : P. S. Sa Domnul Episcop Ioan I. Papp.
Notar : Dr. Aurel Cioban.

Nr. 92. Se citește protocolul ședinței a VII-a și :

Se verifică.

Nr. 93. Deputatul Alexandru Muntean adresează prezidiului următoarea interpelare :

În ședința a II-a dela 21 Aprilie (4 Mai) 1908 deputatul Dr. George Popa cu ocaziunea interpelațiilor în introducere a făcut amintire, că cunoaște protopop în dieceză, care încasează 4 fileri taxă pentru mărturisire dela băiatul de școală.

Având în vedere, că acuza aceasta este în genere adresată protopopilor, având în vedere, că prin asemenea acuze se știrbește vaza organelor de încredere ale Veneratelor Consistorii

din dieceza Aradului, având în vedere, că răspândirea acestor fel de bănuieli și acuze pe cale publicistică ne prezintă pe noi protopopii înaintea poporului ce conducem, ca pe nește usurpători a moralei și credinței bisericești, am onoare a adresă P. S. Voastre următoarea interpelare :

Are P. S. Voastră cunoștință că ar fi un protopop în dieceză, care dela băieții de școală să ceară asemenea taxă pentru mărturisire ; dacă da, ce măsuri a binevoit a lua pentru lecuirea acestui rău ?

Prezidiul răspunzând la interpelarea de mai sus declară că nu are cunoștință despre astfel de procedură, iar după ce dl deputat Dr. G. Popa va numi pe respectivul protopop, va cerceta cauza. Atât interpelantele, cât și sinodul :

iau la cunoștință răspunsul prezidiului.

Nr. 94. Intrându-se la ordinea de zi se continuă referada comisiunii organizatoare, a cărei raportor Dr. Traian Pulici citește proiectul de regulament pentru administrarea internatului gr. or. român diecezan înființat în Beiuș și la propunerea, comisiunii :

Sinodul în general primește regulamentul și îl admite la dezbateră specială.

Nr. 95. Intrându-se în dezbateră specială după paragrafi, la propunerea comisiunii :

sinodul primește în întregime, neschimbați, paragrafii 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 19, 21, 24, 25, 27 și 28.

Nr. 96. La paragrafii 7, 16, 17, 18, 20, 22, 23 și 26 s'au făcut următoarele modificări respective întregiri și anume :

La §-ul 7 din proiect față de propunerea comisiunii, deputatul Dr. Ioan Papp face contra propunere, în urmă susținută de deputatul Vasile Goldiș, care punându-se la vot este primită, deci ca § 7 se primește textul următor :

Rectorul să locuiască permanent în internat și să fie necăsătorit. Persoană căsătorită numai în mod provizor poate fi aplicată în postul de rector. Rectorul pentru conducerea internatului, ca remunerațiune, are locuință și toată proviziunea în internat, eventual i-se poate da și remunerațiune în numerar.

În §-ul 16 în loc de cuvântul „Iulie“ se pune cuvântul „Iunie“.

În §-ul 17 asemenea se pune „Iunie“ în loc de „Iulie“.

În §-ul 18 cuvintele „ori cu de fecte corporali“ se omit.

La §-ul 20 se adaugă : d) atestat medical despre starea sănătății.

În locul textului §-lui 22 se pune textul următor : Elevii, cari nu vor răspunde taxa de întreținere nici după mai multe provocări, vor fi eschiși din internat în cazul, când nu-și vor achita taxa de întreținere nici în decurs de 30 zile dela termenul fixat

pentru solving, iar direcțiunea internatului este îndreptată a încasa pretenziunile restante pe cale procesuală.

§-ul 23 se schimbă în modul următor: „Elevii din internat pentru delict grave și purtare nemorală, la propunerea motivată a rectorului, pot să fie eliminați prin comisiunea consistorială prevăzută în §-ul 18 al acestui regulament“.

În §-ul 26 după cuvântul „revăzute“ se pun cuvintele „de comisiunea consistorială“.

După §-ul 28 se pune un nou paragraf 29 de următorul cuprins: „Acest regulament intră în vigoare la 1/14 Iunie 1908“.

Fiind timpul înaintat ședința poximă se anunță pe azi după amiază la oarele 4, când va urma la ordinea zilei continuarea referadei comisiunii organizatoare și eventual rapoartele altor comisiuni.

Cu aceasta ședința se ridică la ora 1 d. m.

Acest protocol s'a citit și verificat în ședința a IX-a din 25 Aprilie (8 Mai) 1908.

Ioan I Papp,
Episcop-președinte.

Dr. Aurel Cioban,
notar.

Literatura bisericească română.

Veacul XVI și XVII. Până în veacul al 16-lea limba documentelor în principatele române a fost aproape tot slavonă, afară de foarte puține acte de învoielii între români și boeri, vecini și stăpâni; și a fost limba oficioasă limba slavonă (paleo-slavă) și a statelor numite și în biserică Românilor, peste tot.

Sporadicele aparițiuni de scrieri bisericești în limba română, cărți ce cunoaștem de pe timpul propagandei husite și protestante, s'au răspândit cu greu; dar totuși au grăbit introducerea în Ardeal a limbii românești în biserică; ulterior și nu târziu în urma Ardealului a pătruns și în principate, cu putere din ce în ce mai mult cuceritoare, limba română.

Urme de lucrări bisericești și mai vechi. decât cărțile rămase din timpul husitismului, par a fi fost discursurile religioase, predicile mitropolitului *Grigorie Țambac*, pe care „il ascultau“ pela 1400, în Iași, după spusa cronicarilor, „și boeri și popor, cu evlavie“.

Grigorie Țambac era venit din Macedonia, iar predicile sale ni-au rămas în slavonește; dar se ridică întrebarea, cum l-ar fi înțeles poporul, dacă vorbea slavonește? Căci numai iscusiții cărturari și doar nici toți boerii și cu atât mai puțin putea înțelege și ascultă „cu evlavie“ poporul, o predică rostită într-o limbă de el nepricepută.

Din veacul XVI ni s'au păstrat cărțile tipărite de Diaconul *Coresi*, (Evanghelii, Cazanie, Faptele Apostolorilor, Psaltire¹⁾).

¹⁾ Tot în acest timp au scris călugări, ca *Macarie, Arzarie și Eftimie*, cronici în slavonește, pela mănăstiri.

Diferiți mitropoliți și episcopi din Ardeal ordonă sau execută, ori spriginesc, în veacul XVII, introducerea limbii românești¹⁾ în biserică, iar în principatele române pătrunde limba română în biserică, peste capul tendințelor grecești și în urma uitării în mare parte a limbii moarte slavone, pentru a se desăvârși pretutindeni în veacul XVIII stăpânirea limbii românești, în bisericile neamului nostru de dincoace de Dunăre.

În veacul al XVII-lea se tipărește *Noul Testament* al lui *Simeon Stefan* mitropolitul din Ardeal, după îndemnul lui *George Rákoczy*, la 1648 „în luna Ghenarie 20“, tipărindu-se în cetatea Belgradului, cu scopul exprimat în predoslovie, că:

„Noi drept aceia ne-am silit de încât am putut să izvodim așa cum să înțeleagă toți; iară să (dacă) nu vor înțelege toți, nu e vina noastră, ce-i de vină celuia ce au respirat Românii printr'alte țări, de s'au mestecat cuvintele cu alte limbii, de nu grăesc toți într'un chip“.

Și cu toate acestea, traducerea e făcută de Ieromonahul *Silvestru* din Țara Românească, pricepător de slavonește, iar „greșelile“ le-a îndreptat, afirmative, însuși numitul mitropolit ardelenesc.

Mitropolitul *Varlaam* din Moldova, de pe vremea lui *Vasilie Lupul* (păstorind între anii 1832—54 și 1663—68*) a scris multe cărți rituale. În „cuvântul către toată sămânța românească“, spune el:

„Dintru cât s'a îndurat Dumnezeu, dintru mila sa de ni-au dat, dăruit dăruim și noi acest dar limbii românești, care pe limba românească întâi de laudă lui Dumnezeu, după aceea de învățatură și de folos sufletelor pravoslavnici“...

Tot așa inimos și avântat e strălucitul mitropolit, poetul *Dosoftei*, care aduce prețioase ofrande culturii literaturii bisericești; după cari, apoi, urmează o eră de vegetare în vreme de un veac, în Moldova.

Biblia lui Șerban V. V. apare în Muntenia (1688) ca un nou vestitor și adunător al sufletelor neamului românesc în jurul cărții sfinte.

Mai apoi ucenicul de tipografie, ulterior călugăr, în urmă egumen la Snagov, apoi episcop al Râmnicului (1705) și mai la urmă mitropolit, a fost *Antim Ivireanul*, vestit prin cuvântările sale.

Un însemnat orator bisericesc a fost acest prelat, pe care nu s'a mai cunoscut caracterul său de străin, contopindu-se el cu simțământul obștei patriei, sale celei noi.

A servit sub *Branconeanu*, Ștefan *Cantacuzin* și sub domnia lui *Nicolae Mavrocordat*, care, acest din urmă, îl destituie și exilă, din motive de ordin politic, iar în drumul exilului fu, din porunca Domnitorului, omorât, la 1716.

Dela *Antim Ivireanul* ni-a rămas, afară de cărțile bisericești tipărite, o sumă de predică, tipărite sub

¹⁾ „Calvinismul“, *Palia* ș. a.

titlul de „*Didahii*“ editate de fostul episcop al României, învățatul Melchisedec.

Veacul XVIII. În veacul al XVIII-lea aflându-se Principatele române sub influența grecească și trăind vremuri sguđuite de războaie cari se poartă pe trupul lor, de Turci, Muscali și Eteriști iar, tulburat fiind prin „Unire“ și reacțiunea ce ea a produs¹⁾, Ardealul o activitate literară religioasă de oarecare însemnătate se dezvoltă în mănăstirile izolate, lumină se propagă prin organizarea de școli în Moldova sub Iacob Stamati mitropolitul — al cărui urmaș e Veniamin Costachi, e întemeietorul seminarului (1801) ce poartă numele lui.

În mănăstirea Putna din Moldova, (dela 1774 ădnexată, cu Bucovina, Austriei) dezvoltă călugării o mare activitate pe terenul literaturii bisericești. Din această epocă se datează multe cărți bisericești; și ca un specimen de cultură religioasă, amintim frumosul panegiric rosit în amintirea a trei sute de ani dela moartea lui Ștefan cel Mare, panegiric rostit de arhimandritul *Vartolomei Măzăreanu*.

În Muntenia, după Antim Ivireanul vedem pe episcopul *Chsariei* al Râmnicului, în fruntea editării de cărți bisericești, dintr'o singură redactare românească completă.

Se publică „*Mineele*“, publicațiune începută la 1779, durând mai mulți ani.

Literatura bisericească e foarte importantă, în aceasta fază a ei, națională (românească) pentru cultura poporului, căci pe cronicari îi puteau ceti numai cărturarii, iar slujba bisericii, scrisă și spusă în limba poporului întreg, a păstrat conștiința unității neamului nostru răsălit și sântământul unității în credință, stabilind conștiința și cunoștința „legii românești“.

(Va urma.)

Recenziune.

Venerabile Consitor!

La rugarea dlui preot David Voniga, îmi iau libertate a vă prezenta un nou raport al meu, referitor la manualul „*Istărioare biblice*“, carte de religie pentru elevii școlilor populare, lucrată de dl preot D. Voniga:

1. Conziderând, că în recenziunea mea de mai nainte asupra acestui manual, am indicat ce îndreptări sunt a se introduce în el, pentru a-i da o formă potrivită priceperii elevilor din școala poporală.

2. Conzidezând, că dl autor D. Voiniga, luând cunoștință despre observările mele făcute asupra manualului său, a efectuit toate îndreptările, propuse de mine, anume a șters toate indicările de „trepte formale“ cari nu pot avea loc într'un manual destinat pentru școala poporală; maideparte, pentru ca lucra-

¹⁾ Ahea la sfârșitul acestui veac aduc știință, cărți cărturarii școlile blăjene și cele întocmite de regimul lui Iosif II.

rea să nu pară a fi un povățuitor pentru catiheti, ca să fie un potrivit manual de religie pentru elevi a înlăturat dela început până la fine toate întrebările și răspunsurile explicative, cari au să se facă în decursul fiecărei lecțiuni de istorie biblică, dar nu pot ocupa loc într'o carte de religie pentru copii.

3. Maideparte conziderând, că acum forma în care se va prezenta fiecare istorioară biblică, va fi cea prescrisă de metodică, anume: la locul prim va sta predarea istorioarei în limbaj simplu și limpede, la al II-lea învățaturile morale și la al III-lea întrebările repețitoare și rezumative.

4. Conziderând, că din punctul de vedere al conținutului manualul dlui D. Voniga corespunde planului de învățământ, materialul este adunat, prelucrat cu zel și conștiințiozitate, și după ce acum și în privința formei metodice nu mai sunt excepțiuni, îmi permit a-l recomanda *Veneratului Consistor spre aprobare*.

Arad, în 10/23 Aprilie 1908.

Cu profundă stimă!

Dr. P. Pipos,
profesor.

Examen de cvalificație învățătorească.

Se atrage atențiunea celor interesați că: În 16/29 Mai se vor ținea la intitutul pedagogic din Arad examenele private de pe cursul IV ped. Dela 19 Mai (1 Iunie) până la 24 Mai (6 Iunie) se vor ținea examenele de cvalificațiune scripturistice, iar dela 11/24 Iunie până la 14/27 Iunie examenele orale de cvalificațiune învățătorească.

Cererile pentru admitere la examenul de cvalificațiune învățătorească să se adreseze direcțiunei și au să fie ajustate:

- extras de botez.
- testimoniile de pe studiile pregătitoare și pedagogice.
- atestat de serviciu, dacă a servit ca învățător.
- cvitantă dela cassa consistorială despre achitarea taxei de 20 cor., prescrisă în §-ul 125 al Statutului Organic.

Atragem atențiunea candidaților la noul regulament, după care scripturistica se face din pedagogie, limba română, l. maghiară, l. germană, geometrie, desemn și caligrafie.

Programa examenelor

dela Inst. ped.-teol. gr. or. român din Arad ținute la sfârșitul anului școlar 1907/8 în seminarul gr. or. român din Arad.

II. *Examenul scripturistic de cvalificațiune învățătorească.*

19 Mai (1 Iunie)	8—12	Scripturistica din pedagogie.
„ „ „	3—7	„ „ l. română.
20 Mai (2 Iunie)	8—12	„ „ l. maghiară.
„ „ „	3—7	„ „ l. germană.

- 23 Mai (5 Iunie) 8—12 " " geometrie.
 " " " 3—7 " " desen.
 " " " sistarea prelegerilor în întreg inst.
 " " " 4—6 c. I III examen din gimnastică
 24 Mai (6 Iunie) 7—8 c. IV Scripturistică caligrafie.

III. Examenele de curs.

- Sâmbătă 24 Mai (6 Iunie) 8—12 c. I. teol. studiul biblic, teologia fundamentală.
 Sâmb. 24 Mai (6 Iunie) 3—6 c. I. ped. religie, română, cant, tipic, muzică.
 Marți 27 Mai (9 Iunie) 8—12 c. II teol. Exegeză, istoria bisericească, dogmatică, morală.
 Marți 27 Mai (9 Iunie) 3—6 c. II ped. religie, română, cant, tipic, muzică.
 Mercuri 28 Mai (10 Iunie) 8—12 c. III teol. Exegeză, pastorală, catehetică, economie.
 Mercuri 28 Mai (10 Iunie) 3—6 c. III ped. religie, română, cant, tipic, muzică.
 Joi 29 Mai (11 Iunie) 8—12 c. I. ped. psihologia, l. maghiară, l. germană, aritmetică, geografie, istorie, istoria naturală, economie.
 Joi 29 Mai (11 Iunie) 3—6 c. I teol. istoria bisericească, l. română, pedagogie, economie.
 Vineri 30 Mai (12 Iunie) 8—12 c. II ped., psihologie, l. maghiară, l. germană, aritmetică, geometrie, geografie, istoria naturală, economie.
 Vineri 30 Mai (12 Iunie) 3—6 c. II teol. l. română, omiletică, pedagogie, economie.
 Sâmbătă 31 Mai (13 Iunie) 8—12 c. III ped. pedagogie, l. maghiară, l. germană, aritmetică, geometrie, geografie, istorie, istoria naturală, fizică, economie.
 Sâmbătă 31 Mai (13 Iunie) 4—7 c. III teol. cant și tipic.
 Marți 3/16 Iunie 8—12 c. III teol. liturgică, dreptul canonic, constituție, igienă.
 Marți 3/16 Iunie 3—6 c. I—II teol. cant și tipic.
 Mercuri 4/17 Iunie conferință profesorală.
 Joi 5/18 Iunie Te Denm și distribuirea testimoniilor.

IV. Examenele de calificare învățătoarească

- Vineri, Sâmbătă, Luni și Marți 6/19—10/23 Iunie examene de calificare învățătoarească
 Mercuri 11/24 Iunie conferință profesorală.

V. Școala de aplicație.

- Joi 12/25 Iunie, examen în școala de aplicație.

VI. Examen private.

- Vineri și Sâmbătă 13/26—14/27 Iunie, 8—12 și 3—6 examene private teologice și pedagogice.
 Luni 16/29 Iunie conferință finală.

Aviz!

In nexul circularului Nr. 1707/1908 se avizează cei interesați, că prețul „Anuarului școlar“ costă 3 cor. + 30 fileri pentru porto.

Tipografia diecezană.

Arad Bathytány Nr. 2.

CRONICA.

P. S. Sa D-l Episcop diecezan a plecat Dumineca trecută la Sibiu, pentru a aduce I. P. S. Sale D-lui arhiepiscop și mitropolit *Ioan Meșianu* urările sale de bine, din incidentul aniversării a 80-a a nașterii sale. — În catedrala din Arad s'a serbat în aceeași zi sf. liturgie prin P. On. Dn. V. Beleş, preoții G. Bodea, Tr. Vătan și diaconul C. Lazar, iar vorbire de sărbătorirea I. P. S. Sale, a ținut pâr. protopop V. Beleş.

Schimbări redacționale. La rugarea d-lui Dr. Petru Barbu, ca să fie absolvat dela redactarea foii diecezană, Venerabilul Consistor diecezan a încredințat cu redigiarea acestei foi pe dl Dr. Iosif Olariu. F. D.

Consistor plenar din Caransebeș — scrie F. D. — Mercuri în 7 l. c. s'a ținut Consistor plenar sub prezieiul I. P. C. Sale Filaret Musta, arhimandrit și vicar episcopesc. S'a luat măsuri pentru executarea concluzelor Sinodului eparhial din acest an. Au luat parte asesorii consistoriali: protoprezviterii Mihai Popovici, Titu Hațieg, Dr. Iosif T. Badescu, Dr. Iosif Olariu, Ioan Pepa, C. Burdia, Sp. Șandru, Dr. D. Cioloța, Aurel Moaca, George Petrescu, Dr. D. Florescu, Dr. N. Ionescu, Dr. G. Dobrin și Dr. Barbu. Între cele întâmplate aci remarcăm alegerea dlui Dr. Iosif Olariu de director definitiv și la institutul pedagogic și alegerea dlui Dr. N. Regman de profesor la acest institut.

Un obicei vechiu de Paști în biserica ortodoxă a României. La împărății bizantini era obicei, ca în ziua de Paști să se scrie evanghelia zilei „Întru început eră cuvântul...“ sub decursul cetirii ei, apoi să se subscrie de împăratul, de patriarhul și de miniștri, să se sigileze cu sigilul împărăției și să se pună ca document în arhiva statului. Fiindcă dela căderea Constantinopolei singurii monarhi creștini ortodocși au rămas principii români, cari au luat asupra-le sarcina grea a patronatului ortodoxiei, care patronat îl aveau înainte de căderea Constantinopolei împărății bizantini, practica împărătească de a scrie și a sigila evanghelia la sf. liturgie în Dumineca Paștilor, ca document al patronului ortodoxiei, se observă și astăzi la metropolia Ungrovlahiei din București. („Candela“.)

Dăruiți benevole a lui Ștefan Roșu și soția sa Ana, cari din proprietatea lor au dăruit sfintei biserici din Laz un rând de ornate preoțești decorate în preț de 80 cor. În numele sfintei biserici se exprimă și de asta dată mare mulțămire, cari nu numai aceste au făcut, ci au început cu darurile ca crâznicul bisericii înainte de asta cu vre-o 10 ani și astăzi fruntaș și jude în comuna Laz, a început a dăru un clopoțel de aramă în preț de 1 cor., apoi un prapore funebral în preț de 40 cor. și a contribuit mult la ridicarea rugilor din comună și altele. servească tuturor spre exemplu. Laz, la sărbătorile sfintelor Paști. Fabrițiu Bodea paroh.

Cronică bibliografică.

Extaz (poezii) de *Maria Baiulescu* (Ed. „Minerva“ București, 1.50 lei), cuprinde într'o frumoasă ediție poezii mai ales de caracter social, în cari autoarea se folosește adeseori de reflexiuni.

„*Luceafărul*“ Nr. 9-10 cu următorul sumar: Oct. Goga: Prăpastie (poezie). C. Sandu-Aldea: Dora Prigoreanu. Victor Eftimiu: Icar (poezie). A. Lupeanu-Melin: Dela noi. V. Demetrius: Sonet (poezie). G. Murnu: Expoziția anuală a „Tinerimii artistice“. Ecaterina Pitiș: În codru (poezie). Al. Ciura: Aduceri aminte. B. Lăutarul: Din trecutul muzicii noastre. I. U. Soricic: Sară (poezie). Caton Theodorean: Sângele Solovenilor Mihail Lungianu: La răvășit. * * *: Academia română O. C. și A. Tăstănuanu: Synnöve Solbakken de Björnstjerne Björnson (trad.). Dări de seamă: Două romane (M. Sadoveanu, Însemnările lui Nic. Manea, C. Hodoș, Martirii). Teatru german (G. Hauptman, H. Sudermann și E. von Wildenbruch). Cronică: Dela Brașov. Conferințele dlui Dr. Valer Brănișce. Un martir al hărniciei Dicționarul limbii române. Frumuseța cărții. Din Germania. Știri. Poșta redacției. Ilustrațiuni: N. Vermont, Cristos consolator. G. Murnu, Făt frumos. Ip. Strâmbulescu, În așteptare. Fr. Storek, Portrete. Kimon Longhi, Princesă bizantină. N. Vermont, Pe iarbă. Șt. Luchian, Peisaj. Ip. Strâmbulescu, Țigăncușe. N. Gane, G. Pătrașcu, În amurg (studiu). D. D. Mirea, Studiu de copil. C. Brăncuș, Bust. C. Artachino, Desen. Membri noi ai Acad. rom.: A. Bărseanu. Duiliu Zamfirescu.

Din *durerile lumii*, nuvele de Alexandru Vlahuță, al cărui nume e pe buzele ori cui, și căruia iubitorii de literatură românească îi aduc prinsoasă lor de admirație și recunoștință. Mai e nevoie să vorbim de volumul „Din durerile lumii“, a cărui prima ediție s'a epuizat aproape imediat și care volum a fost primit cu un mare entuziasm? E o fericire că această lucrare apare în ieftina și populara „Bibliotecă pentru toți“. Toată lumea va putea să citească de-acum înainte una din cele mai frumoase opere românești și să se înduioșeze de soarta tristă și dureroasă a nenorocitului Radu. Prețul volumului 30 bani. [Se află de vânzare la toate librăriile din țară. Catalogul complet al acestei „Biblioteci pentru toți“ ce cuprinde peste 330 numere a se cere Librăriei Alcalay—București.

Noapte de Mai, a apărut nr. 317 din „Biblioteca pentru toți“ a celebrului scriitor rus Nicolae Gogol, traducerea se datorește dlui Virgil Caraiuan. Oricine dorește să cunoască viața câmpenească a cazacilor agricultori, care seamănă așa de mult cu traiul liniștit și pașnic al țărănilor noștri moldoveni, poate citi această frumoasă povestire, care e tradusă într-o limbă literară curată și curgătoare de cunoscutul prozator popular. Prețul 30 de bani. Se află de vânzare la toate librăriile.

Concurse.

Pe baza rezoluției Ven. Consistor gr. or. din Oradea-mare de sub Nr. 232 a. c., pentru îndeplinirea stațiunii învățătoresți din *Beiuș*, se scrie concurs cu termen de *30 zile* dela prima publicare.

Emolumentele sunt: 1. În bani gata 1000 cor. 2. Cărtir liber cu grădină. 3. Ștatele cantorale.

Recursurile ajustate cu documentele recerute de Regulament, și adresate comitetului parohial, să se adreseze la On. Oficiu protopopesc în *Beiuș*, iar până la alegere au a se prezenta recurenții în vre-o Duminică ori sârbătoare la sf. biserică spre a-și arăta dexteritatea în cântare și tipic.

Cei cari vor dovedi că sunt capaci a conduce corul, vor fi preferiți.

Din ședința comitetului parohial ținută în *Beiuș* la 4/17 Mai 1908.

Dr. Gavril Cosma,
președinte.

Victor Fildan,
notar.

În conțelegere cu mine: *Vasilie Papp* pprezb. tractual
—□— 1-2

Pentru îndeplinirea parohiei de *cl. III* din *Trăoaș*, prin aceasta se scrie concurs cu termen de recurgere *de 30 zile* dela prima publicare în organul diecezan „Biserica și Școala“.

Emolumentele sunt: 1. Cărtir și casă parohială din 2 chilii și culină. 2. Intravilanul de lângă casa parohială. 3. O sesiune de pământ pe deal. 4. Ștatele uzuale. 5. Birul parohial conform coalei de fasiune B. 6. Dreptul de pădure și izlaz. 7. O grădină parohială. 8. Intregirea dela stat.

Darea după pământ o va suportă preotul.

Ceice doresc a ocupa acest post se avizează, ca recursurile lor ajustate conform regulamentului și adresate comitetului parohial din *Trăoaș* să le susțină în termenul concursual P. O. Oficiu pprezvitral în *M. Radna*, iar danșii să se prezinte în vre-o Duminică ori sârbătoare în s. biserică din *Trăoaș* spre a-și arăta dexteritatea în cele rituale.

Trăoaș, la 23 Aprilie (6 Mai) 1908.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Procopie Givulescu* protoprezviter
—□— 2-3

Licitațiune minuendă.

Pe baza concluzului Ven. Consistor gr. ort. rom. din *Arad* Nr. 2688 și 2689/1908 prin aceasta se publică licitațiune minuendă pentru edificarea unei sale de învățământ la azilul nostru confesional din *Socodor*, tractul Chișineului (Kisjenő) și ridicarea unei cruce de piatră înaintea bisericii cu prețul de exlamare 4586 cor. 59 fil., și 1050 cor. pe ziua de 7 lunie (25 Mai) a. c. la 2 oare p. m. în localul școlii II din loc.

Licitanții au să depună vadiu de 10% din prețul exlamării. Pianurile preliminarele și condițiunile se pot vedea la Oficiul parohial din loc.

Licitațiunea se va ținea separat atât pentru sala de învățământ, cât și pentru cruce.

Întreprinzătorul n'are drept de a pretinde diurne, viatic și spese de călătorie.

Socodor, la 14/27 Mai 1908.

Aureliu Popa,
preș. com. par.

Ioan Crișanu,
inv. not. com. par.

—□—

1-1